

BUNJEVKA O BUNJEVCIMA

Ivan Antunović

*Pokrie li tko tuđim jezikom svoju
narodnost, onda sin zataja svog
otca i osrami svoju mater.*

(citat 16. str. 93.)

**NEPROLAZNA BAŠTINA: BUNJEVAČKA KULTURA
KROZ OČI MARE ĐORĐEVIĆ MALAGURSKI -
- BUNJEVAČKI KALENDAR (1941)**

RIČ BUNJEVAČKE MATICE časopis za nauku, kulturu i stvaralaštvo

Godina: XVIII Broj: 1
Januar - Mart 2023. - Tiraž: 400

Izdavač:
Bunjevačka matica

Glavna i odgovorna urednica:
Jadranka Tikvicki

Urednica:
ma Sandra Iršević

Lektorka:
Jadranka Tikvicki

Tehničke urednice:
Dušica Vojnić Kortmiš
Miroslava Antunović

Redakcija:
Mijo Mandić
Jadranka Tikvicki
Jasna Tonković
Zvonko Stantić
Stipan Šarčević
Lazarela Marjanov
Sandra Iršević

Adresa:
Subotica, Korzo 8
Telefon: 024/557-213

E-mail:
maticabunjevacka@gmail.com

Web:
www.bunjevacka-matica.rs

ISSN 2217-5474 = Rič Bunjevačke matice
COBISS.SR-ID 225795591

Štampa: Grafoprodukt, Subotica

RIČ UREDNICE

Poštovana čeljadi, poštovaoci bunjevačke lipe riči, prid vama je novi broj naši novina. Vrime brzo prolazi, a kako je iza nas već skoro po godine, odlučili smo se da se u ovom broju pozabavimo temama koje su obilježile to vrime. Ispratili smo sva dešavanja: prije svega dobijanje bunjevačke kuće, Fankijadu u Mirgešu, novo rukovodstvo BNS, nike obične životne priče i još tušta tog. Na vama je da uzmete novine u ruke i uživajte u njegovom sadržaju. Živili.....

U OVOM BROJU:

20 GODINA OD OSNIVANJA NSBNM	3
ŠTA SU AKTUELNE BUNJEVAČKE TEME DANAS	8
NARODNO POZORIŠTE SUBATICA	12
BAKIĆ: BUNJEVCI DOBIJAJE BUNJEVAČKU KUĆU	15
FANKIJADA	16
SLAMARSKO STVARALAŠTVO U KONTEKSTU FEMINISTIČKE TEORIJE ...	23

20 GODINA OD OSNIVANJA NSBNM

Ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Nikola Selaković izrazio je danas veliku čast i zadovoljstvo što je, ko izlaslanik pridsidnika Srbije, primio najviše priznanje bunjavačke nacionalne manjine – nagradu “Ivan Antunović”.

On je naglasio i da je ovo priznanje, za očuvanje identiteta Bunjevaca, jedino koje je dodijeljeno povodom nacionalnog praznika Bunjevaca i 20-godišnjice osnivanja njevog nacionalnog savita.

“Nagrada, koja nosi ime

znamenitog bunjevačkog sveštenika i pisca, ali prija svega rodoljuba, Ivana Antunovića, zaslužnog za buđenje nacionalne svisti Bunjevaca i očuvanje vašeg kulturnog nasliđa i identiteta, zaista je veliko priznanje koje Bunjevci danas dodijeljuju svojoj državi”, reko je ministar na današnjoj svičanosti Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Selaković je istako da Bunjevci, baš ko i Srbi, često nisu imali laku sudbinu, a neritko su je zajednički dilili kroz istoriju.

“Stoga nikada nećemo zaboravit vaš doprinos kojim je ispisana istorija na ovim prostorima u borbi za slobodu i slobodnu otadžbinu”, reko je on.

Podsatio je kako su se Bunjevci i Srbi zajedno borili protiv osmanske vlasti i zajedno doneli čuvenu odluku Velike narodne skupštine Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena 25. novembra 1918. godine kojom je proglašeno prisajedinjenje Banata, Bačke i Baranje Kraljevini Srbiji.

“Za to su glas dala 84 bunjevačka poslanika, ko i po-

slanica, jel su baš tada prvi put žene imale pravo glasa na ovim prostorima”, istako je ministar.

Naglasio je i to da je bunjevački narod uvijek imo svoj jezik, pismu, knjigu i rič, pa država vrlo dobro razumi potrebu za očuvanjem identiteta i odupiranjem pokušaja prisvajanja kulture el negiranja identiteta.

“Nažalost, u nikim drugim vremenima i pod nikim drugim režimima prije više decenija Bunjevci su bili suočeni sa pokušajima da jim se ospori pravo na identitet, al danas u svojoj državi Srbiji, koju vizionarski mudro vodi Aleksandar Vučić, ne samo da imaju status nacio-

nalne manjine, već mogu slobodno da izučavaju svoj jezik i kulturu u školama, a bunjevački je i službeni jezik u Subatici, čiji je prvi statut ispisan baš na tom jeziku”, poručio je ministar.

Pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, dr Suzana Kujundžić Ostojić zafalila je ministru i ostalim zvanicama na svičanosti povodom 20-godišnjice od osnivanja

savita.

“Dan osnivanja nacionalnog savita zbog njegove velike važnosti proglasili smo za jedan od četiri nacionalna praznika”, rekla je ona i naglasila da se u te dve decenije prisecaju četiri vika življenja Bunjevaca na

ovim prostorima.

Gradonačelnik Subatice, Stevan Bakić, napomenuo je da je u toku prithodne dve godine mnogo urađeno na očuvanju običaja tradicije i kulture Bunjevaca.

“A maj 2021. godine biće upisan zlatnim slovima u is-

toriji Bunjevaca, jel to je datum kad je bunjevački jezik uveden u službenu upotriabu u Subatici”, poručio je Bakić.

**Izvor: Tanjug
Foto: Igor Preradović**

DAN MATERNJEG JEZIKA

I ove godine Dan maternjeg jezika 21. februar obilježen je u cilju podizanja svijesti o značaju očuvanja maternjeg jezika. Tema je: “Višejezično obrazovanje – neophodnost transformacije obrazovanja”.

Svaki 14 dana nestaje po jedan jezik. Gotovo polovina, od približno 7000 jezika na planeti, vjerovatno će nestati do početka sljedećeg vika, jel mnoge zajednice preferiraju engleski, mandarinski ili španski jezik u odnosu na maternji jezik.

Osnovno za priživljavanje jezika je da se prinosi dicit, da ima institucionalnu podršku, svoje pismo, da se niguje u školama i medijima. U osnovnim i sridnjim školama više od 300 dice uče Bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture.

U Srbiji postoji više od 30 etnički zajednica koje

divane svoj vlastiti jezik, a službeni jezik imaju 11 manjinski jezika. Oko 60.000 dice u Srbiji obrazuje se na osam manjinski jezika. Stoga se danas treba podsitiiti zašto bismo održali i očuvali jezik Bunjevaca ko najvažniju osobinu Bunjevačkog identiteta. Bunjevački jezik je i bio službeno korišten u 18. viku (prvi je Statut Varoši Subatice napisan na bunjevačkom jeziku).

Jezik je osnovni element kulture, i brez njegovog očuvanja i dodatnog učvršćivanja kroz istraživanja nije moguće osigurati kontinuitet opstanka bunjevačke nacionalne manjine. Jedan od ciljeva rada je da prikažemo kako dica koja izučavaju Bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture imaju odnos prema bunjevačkom jeziku.

Podsiciamo da je Republika Srbija 2006. godine pri-

stupila Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima Saveta Evrope, u želji da doprinese zaštiti i očuvanju multikulturalizma i višejezičnosti u Srbiji i Evropi.

Ratifikacijom povelje Srbija se obavezala da štiti sve manjinske jezike koji se tradicionalno koriste na našoj teritoriji, i manjinski jezici se koriste u obrazovanju, medijima, upravnim i sudskim postupcima, ekonomskom, društvenom i kulturnom životu, navodi se u saopštenju Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

Pravo na informisanje na jeziku nacionalne manjine se ostvaruje putem štampani i elektronski medija, na manjinskim jezicima se izdaju novine, časopisi, publikacije, zbornici, a elektronski mediji emituju programe na jezicima nacionalni manjina, podsici Mini-

starstvo za ljudska i manjinska prava.

Generalna skupština U- NESKO 1999. godine proglasila je 21. februar za Me-

đunarodni dan maternjeg jezika, ko sićanje na studente koji su 21. februara 1952. godine ubijeni u Daki u istočnom Pakistanu, jel

su protestovali zbog toga što njev maternji jezik nije proglašen za zvanični.

S.I.

LAZAR MALAGURSKI (ŽIVOT U DUHU TAMBURE)

Odavno sam tio štogod napisati o čoviku koji je, bar po meni, a virujem i mnogim drugima, stvorio sve, el skoro sve varoške tamburaše. Ako i nije baš skroz tako, cigurno je više od dvi trećine.

Moj prvi susret sa čika Lazom bio je davne 1973. godine kad sam, po nagovoru Ivana Pešuta – Pešte, prvi put kročio u prostorije KUD „Bunjevačko kolo“. Deceniju posli tog sam igro uz pratnju čika Lazini tamburaša i to je jedan od razloga što danas ovo pišem. Kada sam se, posli niki razlaza u „Kolu“, vratio ovog puta ko rukovodilac, prvi koji me je podržo bio je upravo on – Lazar Malagurski.

Lazar Malagurski je rođen u Subatici 4. juna 1926. g. u zanatlijskoj porodici, a imo je još četiri sestre i brata, koji je poginio u II svitskom ratu. Osnovnu i muzičku škulu je završio u Subatici. Muzički instrument je bila tambura u duvačkom

odseku klarinet.

Još od 1952. g. intenzivno radi na muzičkoj kulturi u varoši i u okrugu osniva prvi tamburaški orkestar u OKUD „Mladost“, a zatim i tamburaški orkestar Muzičke škole u Subatici, koji kasnije prirasta u veliki tamburaški orkestar varoši Subatice. Osnivač je odseka za tambure u muzičkoj škuli još davne 1961. godine koja je u to vrime bila prva te vrsta u Jugoslaviji.

U toku čitavog svog rada nastojo je da sačuva stil i način izvođenja kompozicija ovog kraja. Veoma je pažljivo i stručno pratio sve nijanse i varijacije najbolji i najpoznatiji muzičara, niki i pravi virtuoza na tamburi, boreći se za čistu muzičku vridnost i izvornost ko dio kulture bogate vojvođanske baštine, a samim tim i bunjevačke.

Objavio je knjige: Škola za tamburu BISERNICU od I do VI razreda Škola za tamburu BASPRIM od I do VI

razreda One se i danas koriste u nastavnom planu u muzičkim školama u Srbiji. Aranžiro je oko dvi hiljade narodni pisam razni nacionalnosti, oko 700 narodni igara i 200 transkripcija.

Nastupo je ko solista sa orkestrom u svim većim varošima bivše Jugoslavije, i u tušta zemalja širom Evrope. Ko najvridnija nagrada za životno dilo, dogodila se 18.10.1993. godine – 100 tamburaša – čika Lazini i učenici učenika, samoinicijativno okupljeni milozvučnim glasom tanani žica. Virtuoznost sa kojom su svirali svome meštru, nedvosmisleno je slikovita priča o čoviku koji je svu muzičku ljubav nesebično posijavao na veoma plodnom polju.

Napomena: za tekst korištena knjiga Život u duhu tambure Sedam kompozicija Lazara Malagurskog

**Miroslav Vojnić
Hajduk – Marača**

ŠTA SU AKTUELNE BUNJEVAČKE TEME DANAS: U SUSRIT DEBATI O STRATEGIJI OPSTANKA I RAZVOJA BUNJEVAČKE ZAJEDNICE

Kad se nakanjivamo divanit o aktuelnim bunjevačkim temama, ne možmo se usridsridit samo na dnevno-politička događanja. Aktuelne bunjevačke teme su politička pitanja koja imaju veliki uticaj na društvo u kojim Bunjevci žive i koja izazivaju rasprave, sukobe i saradnju med društvenim institucijama, organizacijama i širim i užim grupama ljudi u kojima i Bunjevci učestvuju.

Previranja med bunjevačkim Hrvatima

Ustoličenje jednog bunjevačkog Hrvata ko ministra za nacionalne manjine, ljucka prava i društveni dijalog jedna je od takih važnih tema. U intervjuu zagrebačkim „Novostima“ T. Žigmanov je izjavio: „Moji naporu ko narodnog poslanika biće usmireni na... rišavanje otvoreni pitanja – od integracije Hrvata u srpsko društvo... do izgradnje pozitivnih politika priznanja, što uključiva i pristanak podrške izgradnji tzv. bunjevačke nacije, ...“. Hrvatska riječ, 01.06.2022.

Ova pitanja Bunjevcima nije mahinalno ponavljanje ranije često zastupanog gledišta, u matičnoj hrvatskoj akademskoj zajednici uvažavanog predstavnika subatičke hrvatske manjinske zajednice. To je zasad i u srpskoj sridini nepropitivani stav sadašnjeg

ministra.

Kad je rič o legitimitetu pominitog političkog stava nasuprot opstanka Bunjevaca, njegov osporavaju Bunjevci u Srbiji konstituisani ko nacionalna manjina. Odbacivaju ga ko dio identične ideologije negacije Bunjevaca iz vrimena dekreta iz 1945. godine.

Još barem dvije grupe nacionalno identifikovani Hrvata obnarodovali su svoje osporavanje pomenitog političkog pristupa.

Na pres konferenciji 31. marta 2022. lojalni građani i građanke R Srbije koji se po nacionalnosti osičaju i deklariraju ko Hrvati i Hrvatice, koji su svoje osporavanje političkog nastupanja T.Ž. osporili u OTVORENOM PISMU SLOBODOUMNIH GRAĐANKI I GRAĐANA – HRVATICA I HRVATA U SRBIJI „Mislimo, možmo i moramo drugačije!“, saopštili su „da se ne slažu i da se distanciraju od politike KONFRONTACIJE I MANIPULACIJE, a koja se predstavlja ko politika hrvatske nacionalne zajednice u R Srbiji“, sa predstavljanjem nas Hrvata i Hrvatica pod krinkom liste „Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani“ di se na svim javnim skupovima i konvencijama ništa el gotovo ništa ne divani o Hrvatima, di je skriveno hrvatsko ime, obiluzja i sve što asociira na nas i to u ovoj godini popisa stanovništva, (čime se) Hrvati i Hrvatice nastoje protivustava-

vno asimilirati u Vojvođane... Dosta nam je zataškavanja našeg hrvatskog identiteta tobožnjim progonima i pogibljima na svakom ćošku našeg i drugi gradova u Srbiji, a zarad stvaranja okruženja straha od kojeg hrvatska zajednica svakodnevno trpi ogromnu štetu dok samo pojedinci profitiraju. Dosta nam je podila i svađa sa našim sugrađanima... U zajednici kakvu mi vidimo važni su svi!... Manipulacijama i konfrontiranjem naša zajednica se percipira ko nepouzdan partner umisto da budemo spona izmed dvije države i ponudimo svoje zalaganje i posridovanje za rišenje otvoreni pitanja iz prošlosti, sadašnjosti i budućnosti... sa željom ostvarivanja svih prava i obveza koje imamo ko nacionalna manjina odnosno zajednica, distanciramo se javno od navedene politike i dila...“ Želimo zajednicu koja gradi mostove budućnosti u odnosima R Srbije i R Hrvatske, u odnosima dva naroda, u odnosima svih sugrađana i ljudi koji žive oko nas. Zajednicu transparentnosti, dijaloga, dostupnosti za sve, proaktivnu zajednicu ugleda i pripoznatljivosti, inkluzivnosti, uključivosti a ne isključivosti, zajednicu napretka koji nije moguć bez involviranja svakog pojedinca sa svojim osobnim talentima, sposobnostima i mogućnostima. Mi, odev prisutni, i drugi koji dile sa nama ova i ovakva

razmišljanja pozivamo sve da se pridruže i uključe u miran proces detronizacije hrvatske zajednice jel ko pojedinci i ko zajednica MISLIMO, MOŽMO I MORAMO DRUGAČIJE!

Na kraju obraćanja vodećim funkcionerima Republike Hrvatske i Republike Srbije upućuju poziv da ih „žurno prime i saslušaje, te skladno svojim ovlašćenjima reaguju i na taj način stave jasno do znanja svoj javnosti da nisu spremni nasist na lik i dilo g. Tomislava Žigmanova kojeg smatramo najodgovornijim za sve prithodno navedeno”. (Media Press Centar Varoši Subatice)

Nastupanje T.Ž. ko bunjevačkog Hrvata stavljeno je takođe u žižu kritike i osporavanja u internet platformi Hrvatskom forumu di mu se prigovara favorizovanje subatički bunjevački Hrvata na štetu sremski Hrvata. (T.Ž. se sam identifikuje ko Hrvat-Bunjevac negirajući zasnovanost njegov identiteta ko umitne nacije, memorandumske tvorvine konzervativni srpski nacionalista iz vrimena Miloševićeve vladavine.)

Bunjevački jezik i aktualizacija bunjevačkog problema

Bunjevački sektor u ministrovj agendi je, zasad, u drugom planu a za nas je bašta tema, iza firange, dugoročno aktuelna. Moramo firangu sklonit ustranu, osvilit št a su ciljovi i virovatni scenariji aktualizacije pitanja koja je u pridizbornoj kampanji najavio sadašnji srpski ministar,

jel ta su pitanja nikla iz prithodni okolnosti dugoročnog trajanja. Ta pitanja obufaća javna debata o bunjevačkom jeziku i zaktiv anuliranja dekreta iz 1945. godine postaviti od strane našeg Nacionalnog savita prid Skupštinu AP Vojvodine (dosad nije dospio na dnevni red). Dugoročna perspektiva ovi pitanja za nas možbit samo podrška izgradnji našeg naroda ko ravnopravnog subjekta u društvima sa izgrađenim nacionalnim svojstvima. To su pitanja koja se danas postavlja u sklopu problema normalizacije odnosa balkanski država, u tome i triju bunjevački domovina (Srbije, Mađarske i Hrvatske). To je problem koji ima karakter neuhvatljivosti (intractability) i o njegovom rišenju morale bi tri bunjevačke domovine postić sporazum u okviru dovršavanja evropski integracija Srbije. To je istoriski izazov o kojim moramo povest svestran razgovor.

Ova pitanja dubinski pokreću naš (bunjevački) problem. Ne bismo smili dopustiti da se njegovo rišavanje postavi na dnevni red u neočekivanim okolnostima, u kojima se odluke donose prilamanjom priko kolina. Naša rišenja moraje bit naučno promišljena, doneta uz doprinos Bunjevaca iz sva tri njeva nacionalna obitavališta.

Dosadašnja rasprava pokrenita o bunjevačkom jeziku pokazuje, kako je na hrvatskoj strani to bila antibunjevačka kampanja, taktički pritisak Hrvatske na srpsku vladu u pravcu revizije njene bunjevačke politike. Tako karakter ona je

dobila od početka, od protesta T.Ž. sa početka 2022. godine protiv bunjevačkog jezika ko teme na Varoškoj skupštini Subatice. Bio je to prvi javni politički nastup kojim je počo pritisak hrvatske akademske zajednice, podržan hrvatskom državom, članicom EU, koja je tražila neutralnost Srbije u tzv. identitetskom sporu Hrvata sa Bunjevcima. Glavni argument protiv bunjevačkog jezika (a ne govora ei etničkog subdijalekta) tico se procine kako će državno podizanje bunjevačke ikavice na rang standardizovanog jezika, izazvati buđenje slični aspiracija u Hrvatskoj kod statistički kategorisane populacije Hrvata (prema Šokčeviću četvrtina ove populacije je bunjevačkog porikla). Na ovu duboku pozadinu političke kampanje protiv ozvaničenja bunjevačkog jezika u Subatici, pristionici Bunjevaca – podunavski Hrvata - skrenila je pažnju profesorka Sanja Vulić Vranković, sa zagrebačkog fakulteta hrvatski studija u njenom intervjuu sa književnikom Đurom Vidmarovićom na TV Laudato (viditi na internet adresi <https://www.youtube.com/watch?v=HzglCavTr6k>) takođe postavitom na FejsBuk grupi Čuvari bunjevačke ikavice. Ova veza hrvatski nacionalni institucija, izazvana uspihom Bunjevaca ko nacionalne manjine u Srbiji, postavlja hrvatsko pitanje u Srbiji ko refleksi bunjevačkog pitanja u Hrvatskoj. Neće lako ministar odustat od njegovog stavljanja tačke na osporavani bunjevački jezik a time i na negiranje Bunjevaca ko nacionalne ma-

njine u Srbiji.

Hrvatsko-srpski odnosi i evropska perspektiva Bunjevaca

Rišavanje bunjevačkog problema dopire do njegovog jezgra kad se svati dublji motiv njegovog obnavljanja. On izvi-re iz državno-nacionalni interesa Srbije (položaj Srba u Hrvatskoj) i Hrvatske (položaj Hrvata u Srbiji). Kad se podsitimo rezultata istraživanja Harisa Milonasa, od ovi međunarodno uslovljeni odnosa Srbije i Hrvatske zavisi položaj Bunjevaca ko manjinskog naroda u Srbiji (i Mađarskoj). U tom pogledu Hrvatska, sa njezinim uticajem u EU, ima pridonost, i imaće ga dok Srbija ne postigne sličan položaj ko buduća članica EU. Iz EU, virujmo tvrdnji Slavena Bačića, Srbiji je poslata sugestija o potrebi njezine neutralnosti spram hrvatsko-bunjevačkog identitetskog spora. Srpska strana u tom sporu se pridržava neutralnosti. U javnoj raspravi o bunjevačkom jeziku nije zapažena srpska institucionalna podrška, iako je jezičko pitanje u hrvatsko-bunjevačkom sporu u srpskoj akademskoj zajednici, prisutnije nego u hrvatskoj akademskoj zajednici (od naučni radova na ovu temu srpski autori su objavili blizu tri četvrtine). Na hrvatskoj strani privlađiva podrška državni institucija (instituta, fakulteta, Hrvatske matice, diplomatije). U nekoliko međudržavni sporazuma o uzajamnom recipročnom usaglašavanju manjinski politika (subotički dokument) nisu

spominjani Bunjevci. Nera-vnotežu u tretiranju nacionalni interesa Bunjevaca u Srbiji posridno stavlja je na dnevni red sugestije iz EU u godišnjim izveštajima o manjinama.

Briga Srbije ko matične države Bunjevaca kao nacionalne manjine, zapaža se ko paralelizam sa naglašenim inicijativama Tomislava Žigmanova. On je, kako sa zadovoljstvom tvrdi, uspio realizovat sve zahteve upućene Srbiji u međudržavnim sporazumima (renoviranje Jelačićeve kuće u Petrovaradinu, Hrvatski obrazovni centar i Hrvatska kuća u Subotici, katedra kroatistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, most u Monoštoru). Naposlitku i njegovo imenovanje ko ministra u Vladu Srbije je kruna u toj njegovoj političkoj inicijativi.

To su dokazi poboljšani državno-politički srpsko-hrvatski odnosa i inicijative preduzimljivog hrvatskog manjinskog političara, pridsidnika DZHV. Takve inicijative postojale su i na bunjevačkoj strani, i one su imale delimične pozitivne rezultate (najznačajnije je uvođenje bunjevačkog jezika u zvaničnu komunikaciju u Subatici). Nakon pokretanja realizacije hrvatske strategije u sferi identitetskog spora sa Bunjercima, zapažaju se pomaci u sferi potreba bunjevačke nacionalne zajednice (bunjevačka kuća u Subatici, imenovanje bunjevačkog kandidata u Republičkom sekretarijatu). U oba slučaja to su izrazi uravnoteživanja odnosa Hrvatske i Bunjevačke nacionalne zajednice u Srbiji u sferi državno-političkog sistema.

Teme naši suočavanja

Demokratska baza, inicijative u strukturama organizacija civilnog društva, pa i u dilovima obrazovnog sistema (posebno osnovnog školstva, obuvatanja dice i omladine nacionalni manjina izbornom nastavom na maternjim jezicima, upisna kriza rusinskog obrazovnog centra u Ruskom Krsturu) ostala je u poslednjoj decenji pasivna. Ova pasivnost pogađa manjinske nacionalne zajednice brez izgleda za konfrontaciju sa poslidicama demografske depopulacije (generacijske smene koja ne obećava pokretanje nacionalnog poleta, besplatno angažovanje mlađi školovani kadrova u funkcionisanju sistema nacionalni savita i civilnog društva). Ovo je bitni problem manjinski zajednica koji dobija kritički značaj zbog ubrzanje depopulacije, osobito u kategoriji mlađeg radno sposobnog stanovništva (jenjava-nje formiranja intraetnički porodica ko faktora usporavanja prirodne asimilacije izražene porastom manjinskog stanovništva koje srpski jezik deklarirše ko svoj materinski jezik). Ova druga, bazična tema rapidno se namiće ko problem opstanka mali nacionalni zajednica. Ona je izraz prithodni sistemski pitanja i nerišenog problema formiranja agilne kadrovske baze, kako je to slučaj sa bunjevačkom manjinom. Sva pitanja koja su gore kandidovana za raspravu o strategiji opstanka i razvoja bunjevačke zajednice, postavljaju se ko nerišiv problem jel se suočavaje sa neumit-

nim demografskim procesima koji ne dozvoljavaju lukrativni konformizam, demoralizaciju i odlaganje.

Mi, s razlogom, s mučnim iskustvom o posljedicama identiteta iz 1945. godine, dosad smo akcent mećali na strateške teme iz problematike odnosa u trouglu dve nacionalno konfrontirane države (Hrvatske i Srbije) i našeg statusa nacionalne manjine u Srbiji. Bunjevački subjektivitet ko nacionalne manjine u Srbiji ima istoriju od 33 godine. To je istorijski ciklus sa „probnom“ statističkom de fakto etapom između 1991. i 2003. godine, potom, integracijom Bunjevaca u sistem nacionalni saveta, dakle, početkom da jure etape od 2003. do 2009. koja znači priznanje pokrajinskog manjinskog subjektiviteta i, naposlitku, dovršavanja tog ciklusa punom državnom legalizacijom Bunjevaca ko manjinskog nacionalnog subjekta od 2009. godine. Činom ratifikacije Statuta AP Vojvodine u Skupštini Republike Srbije, Srbija je de jure privatila ulogu otadžbine Bunjevaca. U ovoj etapi svoje nacionalne emancipacije, Bunjevci bi morali imat izgrađen puni kapacitet srpskog ustavnog subjekta. To se mož dovesti u vezu sa pravom participacije u regulisanju državni odnosa na liniji Srbija-Hrvatska, minimum u sferi otadžbinski Bunjevaca (ne samo manjine u pokrajinskom mozaiku nacionalni manjina neg manjinski narod u Republici Srbiji). Bunjevci su 1918. godine, integrisani od strane subjekata Vojvodine srpske, ko sudionici

konstituisanja Kraljevine Srbije proširene prostorom Bačke, Banata i Baranje, u stvaranju Kraljevstva SHS. Oni, dakle, imaju osnov za osićanje ko baštinika državnog subjektiviteta Srbije. Otud državni razgovori o srpsko-hrvatskim odnosima, ne bi smili bit brez „bunjevačke stolice“.

Bunjevačke teme u svitskoj perspektivi

Ovim je tematizacija našeg bavljenja savremenom Bunjevaca dovedena do raskršća spoljašnji državni nacionalni tema (potribe razgovora i o srpskim nacionalnim pitanjima) i naši interni bunjevački pitanja. Ne sićam se da je kod nas vođen divan na ove teme. Čak bi reko da je taj diskusioni prostor bio „čuvan“ ko državni prostor u koji Bunjevci ne zalaze. Otaleg se naša čeljad malo razumi i snalazi i kad bi niki od nas sio na onu rezernisanu stolicu, ne bi se najbolje snašo. Na primer, šta bi mogli kandidovat ko državni problem, kod akutnog pitanja „bile kuge“, i s tim povezanom rasprostranjenosti višeetnički brakova? Šta sa zaostajanjem Bunjevaca kod visokog nivoa školskog obrazovanja i od toga njegovog zavisnog odsustva na uticajnim i poverljivim državnim položajima i pozicijama u menadžmentu međunarodni korporacija koje nastupaje u talasima investitorke plime u Srbiji el EU. Ovaj poslidnji aspekt naše kadrovske potkapacitiranosti, nije samo izraz zapostavljenog institucionalnog planiranja visokog obrazovanja radi interetničkog uravnote-

ženja ravnopravnosti malo-brojni i brojniji manjina i većinskog naroda. To je problem kulture, naslićeni vridnosti i razvojni životni aspiracija i perspektiva karakteristićni za male narode, koji nemaju razvijen odbrambeni psihološki i kulturni mehanizam i pasivno podnose svoje demografsko gašenje. Za nas ko mali narod ovaj problem zahtiva „kulturnu i moralnu revoluciju“, usvajanje moralni kriterija osude ideologije lukrativnog konformizma (odbijanja obaveza poklanjanja slobodnog vremena zahtivima obnove nacionalne zajednice, njegovog žrtvovanja učenju radi napredovanja u nauki, u krugovima favorizovani profesija i visoki nivoa menadžmenta, uticajni politički struktura, za naše lokalne zajednice važno dopunsko i promotivno obrazovanje itd.). Ne mož se nastavljat sa vridnostima sinova propali zemljovlasnika koji se „liće“ opijajući se u bircuzima, potcenjujući sinove „dođoša“ koji se probijaje na fakultetskim studijama. (Med svojim kolegama, med 5 iljada studenata Ekonomskog fakulteta u Beogradu 1957. godine, upozno sam jedva dvojicu iz svoje „male, al fine grane“). Popis stanovništva 2011. godine pokazo je odnos 5% kod bunjevačkog naspram 17% kod srpskog stanovništva med visoko obrazovanima u Srbiji. To je ogledalo kulture i strukture nacionalni identiteta. Nije dovoljan vapaj „Nek se znade da Bunjevac živi“!

Neophodan je razborit pogled na realno stanje našeg naroda, solidarnost u borbi za

obrazovno napridovanje i iznošenje na svitlost dana sviju priprika razvoju i suzbijanje lukrativnog konformizma. Ima smisla da poručimo „Nek se znade da Bunjevac otadžbinu gradi“. Kad dublje proburličemo naš tradicionalni identitet, pronaćemo još tušta toga šta nam može otvoriti oči ipokazat put kojim možmo do spit do održivog razvoja ko nacionalna manjina u Srbiji.

Ovo poslidnje, tradicionalizam našeg etničkog identiteta („izam“ ovde znači namerno zakržljavanje identiteta, spričavanje razvoja savremenog nacionalnog identiteta), zaktiva poznavanje zbiva-

nja u prominama nacionalni identiteta današnji razvijeni nacija (SAD, Kanada, zemlje EU koje su prošle kroz proces internacionalizacije). Tu moramo shvatit šta je izazvalo Rusku evroazijaciju. Iz tih saznanja virovatno možmo konkretnije razumit problem identitetskog spora/konflikta Hrvata i Bunjevaca.

Nezaobilaznu temu značajnu za Bunjevačku zajednicu na balkanskom prostoru, predstavlja međunarodni/međunacionalni konflikti dugog trajanja, tzv. neuhvatljivi (Intractability) konflikti.

Taki su aktuelni konflikti rusko-ukrajinski u istočnoj Ev-

ropi i srpsko-albanski na Balkanu. Taki sukobi karakterišu i društvo SAD o čemu se, na inicijativu Guy i Heidi Burges sa Univerziteta Colorado u SAD, vodi međunarodna rasprava. Za diskusiju o identitetskom sporu Hrvata i Bunjevaca, povizivanje naše rasprave o strategiji opstanka i razvoja našeg naroda u 21. vijku, sa raspravom u SAD i njezinom primenom na pomenuta dva slučaja u istočnoj Evropi i na Balkanu, mož bit plodonosna u traženju odgovora na naše bunjevačke teme.

dr A.Raič

NIKOLIĆ: SA NESTRPLJENJEM ČEKAMO DA SE VRATIMO U MATIČNU KUĆU

Narodno pozorište u Subatici je jedan od najveći investicioni projekata u srpskoj kulturi. Iako radovi na Talijinom hramu u Subatici traju oko 16 godina, al brez obzira na to Subatičani nisu bili uskraćeni za bogatu kulturnu ponudu kako pozorišni tako i ostali sadržaja u oblasti kulture.

Radovi na subatičkom teatru traju 16 godina. Gradilište jedne od najveći investicija u kulturi u Srbiji u proteklom periodu je znalo i po nekoliko godina da bude napušteno i prazno. Međutim, od 2016. godine ozbiljnije se pristupilo realizaciji ove investicije i izvesno je da će se do kraja godine igrat i prve pridstave.

“Posle skoro 20 godina mi se vraćamo u našu matičnu kuću

i ja sam ciguran da srićniji ljudi od naši glumaca, glumica, zaposleni u upravi, ko i svi u Narodnom pozorištu. Mislim daje došlo vrime da se vratimo i koristim priliku da se zafalim republiku, pokrajini i varoši na završenom jednom ovakvom projektu. Ovo je jedna ozbiljna politička garniture koja je kazla ovo mora da se završi i tako se desilo”, objašnjava direktor “Narodnog pozorišta”, Miloš Nikolić.

On dalje objašnjava da se polako priprema nove prdstave i najavio je mnogo novina.

“Mi od pozorišta želimo da napravimo ozbiljan kulturni centar. Da nuz dvi drame po kojima smo poznati, na srpskom i mađarskom, želimo da proširimo dilatnost na operu i balet, a očekuje nas i kabare. Do sada u Subatici nije postojao kabare i zvaće se “Jugoslovenke” i biće u našoj produkciji”, dodaje Nikolić.

Glumci subatičkog teatra rade u lošim uslovima.

“Početkom godine stigle su nam važne i lipe vesti da radovi na izgradnji Narodnog pozorišta privode kraju. Da podstignim, 2007. godine srušena je naša matična kuća i mi čekamo da uđemo u novu zgradu. Kako nam je saopšteno završetak radova je planiran za oktobar i mi svi zaposleni sa nestrpljenjem čekamo da uđemo u našu matičnu kuću. Virujem da isto tako čeka i naša draga publika koja je do sad naše prdstave gledala u Jadranu i da od nove sezone 2023/2024. gleda stare i nove prdstave koje ćemo da radimo u novoj zgradi. Brez obzira na loše uslove mi smo ostvarivali velike uspihe na domaćim i inostranim festivalima. Virujem da će zgrada pozorišta biti jedna od najsavremeniji u Srbiji, a virovatno i u regionu. Mislim na njezinu oprimljenost i imaćemo veći motiv da pravi-

mo bolje prdstave i osvajamo nagrade na festivalima”, reko je glumac Milan Vejnović.

Pridstave se sigraje na sceni Jadran, što je i nekada bio bioskop, i sami tim nije prilagođen uslovima koji su neophodni za pozorišne prdstave, od akustike i do drugi bitni detalja. Probe se održavaju u fabriki “Mladost”.

“Ovim poslom mora da se bavi neko ko stvarno voli, a kad nešto volite uspih sam dolazi. Uslovi su bili onakvi kakvi su morali da budu. Virovatno zbog tog imali smo mnogo uspiha i u protikle dvi godine osvojili smo priko 50 nagrada na obadvi drame”, kazo je Miloš Nikolić.

Zgrada Narodnog pozorišta je srušena 2007. godine zbog oronulosti određenog dila objekta. Tada je potpisan ugovor koji prdviđa da Republika i Pokrajina finansiraju sa po 45, a Varoš sa deset odsto novca.

Foto i tekst: S.I.

IZABRANO NOVO RUKOVODSTVO NSBNM

Održana je šesta sidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine u prostorijama „Bunjevačke matice“. Izabrano je novo rukovodstvo. Za zaminika pridsidnice NSBNM izabran Veljko Vojnić, podpridsidnik biće Dejan Parčetić.

Izabran je i Izvršni odbor u kojem su: Tihomir Vrbanović (pridsidnik) i članovi Nikola Žuljević, Sandra Iršević, Slavica Saulić i Jadranka Tikvicki.

U Odboru za obrazovanje su: Jadranka Tikvicki (pridsidnica), Ruža Josić i Slađana Marković Štetak.

U Odboru za kulturu Antuš Romić (pridsidnik), Mirko Babičković, Antun Fratrić, Franjo Parčetić, Miroslav Vojnić Hajduk i Gabrijele Diklić.

U Odboru za obavijestavanje Aleksandar Bošnjak (pridsidnik), Sandra Iršević i Ružica Parčetić.

U Odboru za službenu upotrebu jezika Veljko Voj-

nić (pridsidnik), Suzana Kujundžić Ostojić i Ivan Dulić.

Usvojeni su i zapisnici sa druge, treće, četvrte i pete sidnice, održane elektronski, dok je pod tačkom razno pridsidnica NSBNM dr Suzana Kujundžić Ostojić, podsitala da će 23. februara bit obiluzen nacionalni praznik „Dan osnivanja prvog Nacionalnog savita“.

Foto:
bunjevci.net

BAKIĆ: BUNJEVCI DOBIJAJE BUNJEVAČKU KUĆU

Sad je već tradicionalno, obiluzen Dan velikog prela, 2. februar jedan od četiri nacionalna praznika Bunjevaca. Već dvi decenije Bunjevci i Bunjevke se okupljaju i sićaju 2. februara 1879. godine, kad su prvi put, obučeni u svećnu narodnu nošnju, pridstavili se varoši, ponosni na svoje korene i poriklo. Pored jubileja, ovo prelo je značajno jel je gradonačelnik Subatice, Stevan Bakić, kazo da je Varoš obizbedila novce za “Bunjevačku kuću” u vridnosti od četiri miliona dinara.

“Varoš Subatica je opridelio sridstva Bunjevačkom nacionalnom savitu, kako bi Bunjevci konačno dobili adekvatan prostor u kom se mogu okupljat, da rade i stvaraje. Krajom, 2022. godine subotička lokalna samouprava dodilila je četiri miliona dinara za kupovinu Bunjevačke kuće. Želim da se što prije u njoj vidimo, kako bismo zajedno obiluzavali značajne datume i nove uspihe”, kazo je gradonačelnik Subatice, Stevan Bakić, i dodo da će maj 2021. godine ostat upisan zlatnim slovima u istoriji bunjevačke nacionalne zajednice i naše varoši, jer je tada omogućena ravnopravna upotreba

bunjevačkog jezika i pisma.

“Bunjevački jezik je tada, pored srpskog, mađarskog i hrvatskog jezika – posto četvrti jezik koji je u službenoj upotribi na teritoriji naše varoši. Ako je to iko zaslužio, onda je to bunjevačka zajednica koja je dala ogroman doprinos kako Varoši Subatici, tako i državi Srbiji. Subotička lokalna samouprava će vam i ubuduće pružati ogromnu podršku, jel je jedna od poruka ovog oku-

pljanja i nigovanje posebnosti bunjevačke nacionalne manjine koja će uvijek imat jednaka prava ko i ostale nacionalne zajednice koje žive i rade na teritoriji Varoši Subatice”; kazo je Bakić.

Pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine istakla je da je ovo prelo povodom 20 godina od osnivanja Savita, što je za istoriju malo, al za ljudski vik postignut je solidan rezultat. Krenuli smo

od jedne velike nule, a došli smo do pune sale, bunjevačkog jezika, medija, očuvanja svi naši običaja... Na početku su se ljudi pitali ko su ti Bunjevci, a sada cigurno svi znaju ko smo. Prvo su se prela držala po kućama, pa je bilo Veliko prelo 1879. godine, a danas mi postojimo i da se znate da Bunjevac živi”, pridsidnica Savita dr Suzna Kujundžić Ostojić.

U ime pridsidnika Republike Srbije Aleksandra Vučića Bunjevcima je praznik

čestito izaslanik Milorad Veljović. On je podsitio da Srbija poštiva savaku nacionalnu zajednicu i dodo da su Bunjevci narod koji poštiva svoju tradiciju i svoju državu Srbiju.

Najbolja preljska pisma je „Nek se divani“ autorke Alise Prčić Vukov. U izboru za najlipšu prelju učestvovalo je 15 divojaka u tradicionalnoj bunjevačkoj nošnji. Po oceni žirija i gostiju, najlipša je bila Sara Švraka, prva pratilja Milica Saulić, a

druga pratilja Martina Vojnić Hajduk.

Sara nije krila svoje zadovoljstvo što je ponela laskavu titulu.

“Velika je čast što sam izabrana za najlipšu prelju, jer nisam očekivala. Nosila sam brokat, koji sadrži suknu, košulju i podsuknje. Učenica sam drugog razreda sridnje ekonomske škole, a već godinama igram folklor“, kazla je najlipša prelja Sara Švraka.

S.I.

PRVA FANKIJADA U TAVANKUTU

U Donjem Tavankutu održana je prva Fankijada, manifestacija koja je posvićena fankima, odnosno krofnama. Po tradiciji fanki se

prave na Debo četvrtak i taj dan triba devet puta isti, a poslednji obrok su fanki. Inače, manifestacija je humanitarna i sav prihod od

prodaje fanaka naminjen je za kupovinu uskršnji poklona za dicu iz Tavankuta i Mirgeša.

Miris fanaka privuko je

tušta posetilaca, pa se tražio i fanak više. Ova manifestacija slavi fanke, a domaćice su ji pripravljale po starim majkinim receptima.

**Tekst i foto:
S.Iršević**

Tekst je nasto u okviru projekta “Kadgod i danas bunjevački običaji” koji je realizovan nuz podršku Pokrajinskog sekreterijata za kulturu, informisanje i virske zajednice. Za sadržaj priloga odgovornost isklju-

čivo snosi “Bunjevačka matica” i redakcija časopisa “Rič Bunjevačke matice”.

Stavovi koji su u tekstu ne odražavaju nužno stavove Pokrajinskog sekreterijata za kulturu, informisanje i virske zajednice.

BRANISLAV PEJIĆ GAVRAN, OBUČAR

Obuća divani priču o ljudima

Branislav Pejić Gavran, poznatiji ko Branko, obućarskim zanatom bavi se dugi niz godina.

Uprkos svim poteškoćama i neisvisnostima sa kojima se susrićo na samom početku, uspio je da istraje, opstane i postane vrstan majstor svog zanata.

- Dobro se sićam te 1995. godine, radio sam u „Azotari” u protivpožarnoj službi, bila su teška vremena, šest miseci nismo dobijali

platu, a kod kuće porodica, dica, koju sam moro da priranim, i sve ostale obaveze da izmirim. Jednog dana, kada sam se vraća sa posla, jedva sam čeko da izađem iz autobusa, u kojem se bukvalno muva mogla čut, koliko je atmosfera bila neprijatna.

Došo sam do Prozivke i počo razmišljat šta da radim, čime da se bavim, kako da zaradim dinar da bi porodicu priranio. Očo sam

kući više neg razočaran, i nastavio da razmišljam šta ću i kako ću, žena mi skuvala kafu i baš je očla do ormana sa cipalama, kako je otvorila orman nike njezine cipele su ispale, pomislio sam kako i njih treba odnet kod obućara. Tada mi je odjednom sinula ideja i reko sam ženi kako nema obućara i da ću otvorit obućarsku radnju, ona se samo nasmejala i kazla začuđeno „Ti, pa ti ne dišeš ni kada čistiš

svoje cipele u hodniku” – kaže na početku razgovora Branislav Pejić Gavran.

Njegov prvi komšija, Ladislav Miljački, bio je kvalifikovani obućar, te je odma oči kod njega, reko mu da oči da otvori obućarsku radnju, i pito ga da li želi da ga uči zanatu. Ladislav je, naravno, pristao. Prodo je jedan lanac zemljekoji je imo, i sa svojim komšijom oči u prodavnicu „Piramida”, pokupovo sve što mu je bilo potrebno za rad, i to onoliko koliko je bilo u njegovoj mogućnosti. U svojoj zgradi otvorio je više neg skromnu obućarsku radnju, a Ladislav ga je polako uvodio u poso. Posli dva miseca našo je novog majstora od koga je dosta naučio, a prominio ji je pet-šest dok poso nije solidno savladio. Sticajem okolnosti, upozna je Dušana Obadića, obućarskog tehnologa, koji je sa Italijanima radio sedamnaest godina.

-Dolazio je kod mene par puta nediljno da mi pomogne, svatio je da sam u teškoj situaciji, video je da nisam skroz savladio posao, a vidio je i koliko se trudim da naučim zanat da bi priranio porodicu, reko mi je da sam veliki borac, da što okom vidim, to rukom skinem, ali mi je i reko šta mi nedostaje u znanju, a to je bila tehnologija materijala, koja je najbitnija u ovom poslu.

Kada me je uveo u tehno-

logiju materijala, i kada sam to savladio, tek sam onda počo redovno da radim i više nije bilo pripreka – objašnjava Branislav.

Prema njegovim ričima počo je da saraduje sa kulturno-umitničkim društvima, održavo jim je obuču, papuče, opanke i sve ostalo, posebno su ga zaintrigirale bunjevačke, šokačke, mađarske papuče, te se, kako kaže, i u ovo upustio, i nakon ogromnog truda savladio ovaj stari papučaški zanat. U okviru MIRK-a (Međunarodne izložbe rukotvorina i kolekcionarstva) uz KUD „Bunjevka” godinama je izlago, u sklopu ručni radova, bunjevačke papuče, a mož se pofalit i velemajestorskom diplomom. Jedan par njegovi papuča izložen je u Etno muzeju u Bugarskoj, kaže da, od Amerike do Australije, ne postoji kontinent di nema njegovi papuča.

Branislav je jedno vreme imo čak tri prodavnice, a već godinama ima samo jednu, dovoljnu za vrsnog majstora sa velikim brojem stalni mušterija. Što se tiče muške i ženske obuće, popravlja bukvalno sve, poznat po svom umiću, mušterije mu neritko donose i stvari koje nisu obuča. Dok se flekice najbrže i najlakše odrađuju, posebnu pažnju iziskuju razgažena, iskidana, razlipljena, vlažna i mokra obuča, kod čizmi je po-

tribno dvadeset, trideset faza rada i mnogo utrošenog vremena, a s obzirom na to da najviše ima obuće od veštačkog materijala, teško je naći i adekvatan lipak za rad, koji se treba prilagoditi popravci što nije nimalo lako.

-Ljudi nisu svisni koliko je ovo težak poso, oni koji su mi pomagali da bi mi olakšali poso, izdržali su misec - misec i po, teško je biti med lipkovima, pritom, sve te silne faze rada koje su sastavni dio posla, sve se to mora maksimalno odraditi, kako bi se ispoštovala svaka mušterija, a to je ono najvažnije, koliko god zahtevno bilo. Desilo mi se, svojevremeno, da sedamdeset i dva sata nisam spavo, već neprikidno radio. Svaka poteškoća se mož rešit ako se hoće, najviše volim da radim nešto novo i teško, volim izazove, tada mi se, da tako kažem, svaka ćelija aktivira i na kraju uspijem da završim onako kako sam zamislilo. Najzahtivnija je popravka sportske obuće, sa kojom sam se vatao u koštac još na početku, samo da bi savladio posao. Često mi ljudi, zbog povirenja, pripuste da napravim obuču onako kako ja mislim da je dobro, što je takođe veliki izazov jel moram da „pročitam“ šta zapravo mušterija želi da bi na kraju bila zadovoljna – naglašava Branislav.

Često se dešava da ljudi je-

dnostavno zaborave da dođu po obuču, a kada ih kontaktira, kažu da su u međuvremenu kupili novu. Tako u radnji ostaje velika količina svakakve obuće koju poklanjaju ljudima za koje procinju da su u teškoj materijalnoj situaciji, takvi ljudi su posebno zafalni jel najbolje svataju jačinu ovog humanog gesta. Takođe, nema srca da naplati ni izuzetno sitne popravke, al mu se mušterije svaki put oduže, pa mu donesu čokoladu el kafu u znak zafalnosti. Kada mu dođu roditelji sa dicom da bi se pocipane đačke taške popravile, Branislav ni to ne naplaćuje, već im kaže da kupe nešto dicit, a kada viditetov osmih više mu znači od bilo čega. Imaznatan broj mušterija koji se i dalje povećava.

- Od prvog dana znam ime na svoji mušterija. Uvik sam gledao da jim maksimalno izadēm u susrit i da jim ispunim sve njeve zahtive. Moraš biti ljubazan i korektan sa njima, čast mi je kada iz radnje odlaze sa osmihom na

licu, zadovoljne. Zaista su fini ljudi i jako sam ponasan na nji i sritan što ih imam. Neritko mi kažu „Šta ćemo mi, kada, Vi Branko, odete?“ što mi jako znači, jer vidim da sam im bitan ko i oni meni. Takođe imam mnogo mušterija iz Engleske, Nemačke, Slovenije Austrije, koji mi svoju obuču ostavljaju na popravku kada dođu na godišnji odmor – kaže Branislav dodajući da obuča divani priču o ljudima, i da mož na osnovu nji, da proceni karakter čoveka.

Interesantno je da je desetak godina održavo obuču i kožnu galanteriju Slavici Eklston, bivšoj supruzi Bernarda Čarlsa „Bernija“ Eklstona, nikadašnjeg generalnog direktora Formule 1, pošto je njegova prijateljica bila Slavicina kućna pomoćnica, koja je donosila njezine stvari, kada je dolazila iz Londona svojoj kući.

- Zaista volim svoj poso, daje mi mogućnost da budem kreativan i maštovit. Međutim, najbitnije je da moraš biti veoma pedantan

u radu i ispoštovati sve norme koje ovaj poso zahtiva, da dovedeš svaku sitnicu na svoje misto da bi bio u potpunosti zadovoljan. Poslu pristupam ko da ga sebi radim, el ću ga raditi el neću, kod mene nema sredine. Ne smiš biti brezobrazan i pohlipan, već pošten. Ovo je častan poso i svaki dinar sam pošteno zaradio. Naravno da sam i ja grišio u poslu, al sam isto tako, zbog svoje griške, i isplatio mušteriju. Mogu mirno da spavam jer znam da sam prema svakom bio korektan i da sam sve ispoštovo, a to je najbitnije. Budi fer prema mušterijama i izmiri svoje obaveze prema državi. Obogatit se neću cigurno, ali ću živit mirno, opušteno i dostojanstveno, naravno uz puno rada i truda - ističe Branislav Pejić Gavran i dodaje da mu je poso i jedna velika privilegija jer je steko brojna prijateljstva, te su mu svaka vrata širom otvorena.

J. Tonković

LEGENDE NIKAD NE UMIRU

Radi se o jednom velikom čoviku PEŠUTU-PEŠTI, koji je u svemu bio jedinstven. Živio je na svoj način i što bi rekli, “život io velikom kašikom”.

Prošlo je tušta godina od kako ga nema med nama, ali u našim mislima još uvijek igru svoju igra.

Svi smo se mi iz MZ “Ker” družili i bili jedna velika fa-

milija u kojoj se dililo sve dobro i zlo.

Bilo je to kadgod, tako davno da možda nije ni bilo istinito. Šala na stranu, jer ne želim divaniti o tim “mra-

čnim” vremenima (da mi je samo znati ko je upalio svitlo...) već o jednom velikom čoviku – igraču i koreografu Ivanu Pešutu - Pešti. U vrimenu o kojem divanim, Pešta je bio šef u KUD “Bunjevačko kolo”, koje mu treba biti vično zafalno el je od jednog nepoznatog ansambla izraslo u velikane, koje je ostavljalo sve iza sebe na festivalima i smotrama na kojima se pojavljivalo. Ono što je još važnije, ostavio je neizbrisivi trag kad su u pitanju bunjevačke igre.

Nije bilo nikog ko bi se mogo poriditi sa njim, a nema ga ni danas. Ima tušta koreografa al jedan je bio i osto Pešta. Od vrimena kada sam ja počeo pridavati bunjevačke narodne igre (1988. u Novom Sadu) Peštin stil je posto pripoznatljiv i nadaleko cinjen. Cinili su ga svi i amateri i profesionalci, a slobodno ću kazat da su pojedine njegove figure i koraci privaćeni ko izvorni. E, taj i taki Pešta, zakasnili boem, nastavio je da živi i danas, a virujem da će tako biti sve dok se igraje bunjevačke igre.

Čerez čega ja ovo pišem?! Čerez tog poštovana čeljadi el je u navali svakojaki koreografa, stručni koreografi i ko zna koga još sa raznim diplomama došlo vrima da se istina o čoviku koji je napravio priporod u bunjevačkim narodnim igrama iznese se na svitlo dana i da

on zauzme misto koje mu pripada. Još jedan razlog za pisanje je i 25. godina od kada nas je Pešta prirano napustio. Dok ja možem, a kad više ne budem mogo, biće kogod drugi, pronosiće se stil i rad LEGENDE - IVANA PEŠUTA - PEŠTE!

Slava mu i večno fala...

Bio jedared jedan RUDIĆ PERE - CRNI -----slava mu!

Onaj ko ga je poznavao ko ja, el malo bolje, složiće se sa mnom da je bio jedan od najveći igrača med Bunjevcima. Svojom pojavom, stilom, odnosom prema ostalim članovima ansambla i sceni, zaslužio je da zauzme to misto.

Polaznik mnogi seminara

vridno je sakupljao sve što se nudilo (učilo) i priniosio to na scenu, pri tom izgrađivo jedinstveni stil, koji je jedno vrima uspišno priniosio mlađim naraštajima. Bilo je to vrima kad smo zajedno bili u, tada jugoslovenskom KUD-u” Bunjevačko kolo”, a iz kojeg smo očli zajedno, ne slažući se sa politikom koju je sporovodlo rukovodstvo i očiglednim zaokretom ka nečem što nismo mogli privatiti.

Razlog više, što pišem ove riči je činjenica da je Crni više od dvi decenije pronosio slavu bunjevački institucija i igara širom Evrope, pri tom osvajajući sve što se osvojiti moglo. Isto tako, a virujte, još i je važnije je, da je prošlo 5 godina od njegovog priranog odlaska. Slava mu i vično fala!

**um. rukovodilac i
menadžer BKC
Miroslav Vojnić Hajduk –
Marača**

Tekst je nasto u okviru projekta “Kadgod i danas bunjevački običaji” koji je realizovan nuz podršku Pokrajinskog sekretarijata za kulturu, informisanje i virske zajednice. Za sadržaj priloga odgovornost isključivo snosi “Bunjevačka matica” i redakcija časopisa “Rič Bunjevačke matice”.

Stavovi koji su u tekstu ne odražavaju nužno stavove Pokrajinskog sekretarijata za kulturu, informisanje i virske zajednice.

SLAMARSKO STVARALAŠTVO U KONTEKSTU FEMINISTIČKE TEORIJE: DEKONSTRUKCIJA PATRIJARHALNI NARATIVA U RADOVIMA BUNJEVACA

Uvod

Slamarstvo, ko naivna umitnost specifična za Bunjevce, često se tumači kroz folklorističke el etnografske prizme. Međutim, u ovom esej će se istražiti slamarsko stvaralaštvo iz feminističke perspektive, i analizirati na koji način slamarski radovi mogu dekonstruirati patrijarhalne narative. Kroz primenu feminističke teorije, ko što su feministička kritika umitnosti, teorija roda i poststrukturalizam, rasvitličemo složenju vezu izmed slamarske umitnosti i rodne politike. Ovaj esej ima za cilj pružiti feminističku analizu slamarskog stvaralaštva Bunjevaca, koristeći relevantnu literaturu, teorijske koncepte i kritičke perspektive.

Deo 1: Feministička kritika umitnosti i slamarsko stvaralaštvo

Feministička kritika umitnosti ¹ pruža nam alat za

1 Feministička kritika umitnosti proučava umitnost iz perspektive roda, ističući društvene norme, stereotipe i patrijarhalne odnose moći koji su prisutni u umitničkim dilima.

analizu umitnosti iz rodno-zavisne perspektive.

Slamarstvo stvaralaštvo mož bit posmatrano kroz ovaj teorijski okvir, jel se bavi promišljanjem uloge i statusa žene u društvu. Prema feminističkoj teoriji umitnosti, umitnička dila odražavaju društvene norme i odnose moći. U slučaju slamarske umitnosti Bunjevaca, možmo posmatrat kako se žensko iskustvo i identitet prepliću sa motivima, tehnikama i simbolikom slamarski radova.

Slamarstvo ² med Bunjevcima je tradicionalna veština koja se prinosila s generacije na generaciju, a karakteristična je za bunjevačku žensku zajednicu. Slamarska umitnost uključuje izradu različiti predmeta od slame, poput prostirki, kрпи, vaza i drugi upotrebno-dekorativni predmeta, ko i slika.

U ovom kontekstu, slamarska umitnost mož se sagledat kroz feministički

2 Slamarsko stvaralaštvo je tradicionalna umitnička praksa Bunjevaca koja se odvija u okviru njeve kulturne zajednice. Sastoji se od izrade dekorativni predmeta od slame, koji se koriste u obrednim prilikama.

objektiv, prepoznajući na koji način se žensko iskustvo i identitet ispripliću s motivima, tehnikama i simbolikom slamarski radova. Kroz slamarsku umitnost, žene Bunjevaca su imale mogućnost da izraze svoje znanje, veštine i kreativnost, ko i da prinesu i očuvaju svoju kulturu i nasliđe.

Citirajući feminističku teoretičarku umitnosti, Linda Nočlin, koja je svojim radom uticala na razvoj feminističke analize umitnosti, možmo istać slideći citat:

“Feministička kritika se fokusira na analizu umitnosti u kontekstu rodne nejednakosti i sistema moći.” Ovaj citat naglašava važnost sagledavanja umitnosti kroz prizmu rodne perspektive i odnosa moći.

Smatram da citat L. Nočlin mož se primeniti na slamarsku umitnost Bunjevaca, jel naglašava potrebu za analizom umitnosti kroz rodnu perspektivu i priznavanje sistema moći koji utiču na stvaranje i interpretaciju umitnički dila. Kroz taj feministički pristup, možmo bolje razumiti kako slamarska umitnost

Bunjevaca odražava žensko iskustvo i identitet unutar društvenog konteksta.

Deo 2: Slamarsko stvaralaštvo ko subverzivna praksa

Slamarstvo mož bit svaće-no ko subverzivna praksa koja prkosi patrijarhalnom poritku. Kroz teoriju roda. Ko i kako slamarski radovi propituju tradicionalne rodne uloge i norme. Žene koje se bave slamarskim stvaralaštvom mogu izražavati svoj identitet i snagu kroz svoje radove, istovrimeno dekonstruišuć patrijarhalne ideje o ženstvenosti. Slamarski radovi postaju platforma za izražavanje i otpor prema nametnutim rodni ulogama.

Slamarstvo mož bit svaće-no kao subverzivna praksa koja prkosi patrijarhalnom poretku. Kroz teoriju roda³, možmo istražiti na koji način slamarski radovi propituju i izazivaju tradicionalne rodne uloge i norme, otvarajuć prostor za izražavanje ženskog identiteta i snage.

Feministička teoretičarka i filozofkinju Džudit Batler je rekla: "Koja je poznata teoretičarka roda istaknuta figura u teoriji roda, možmo se osvrnuti na njezin

³ Teorija roda analizira konstrukciju i izražavanje rodni identiteta, ističuć kako se rodne uloge i norme namiću i kako se mogu dekonstruisat.

citati: "Rod nije nešto što se ima, već nešto što se radi, nešto što se stalno izvodi i reprodukuje."

Ovaj citat iz njezinog di-la "Pismenost moći" naglašava da je rod društvena konstrukcija koja se stvara i održava kroz ponavljanje određeni rodni normi i uloga.

Kada primenimo ovaj koncept na slamarsku umitnost Bunjevaca, možmo primetit da slamarski radovi postaju platforma za izražavanje i otpor prema nametnutim rodno uvoćenim ulogama.

Kroz slamarsku umitnost, žene koje se bave ovom praksom mogu izražavati svoj identitet, snagu i kreativnost, istovrimeno dekonstruišuć patrijarhalne ideje o ženstvenosti.

Slamarski radovi često koriste motive i simbole koji su

tradicionalno povezani sa ženskim sferama i domaćim radom. Međutim, kroz kreativno i inovativno korišćenje ti elemenata, slamarske umitnice preispituju njevo značenje i dekonstruišu stereotipe. One svojim radovima transformišu slamarstvo u snažan izraz ženske kreativnosti i otpora prema tradicionalnim rodno uvoćenim ulogama.

Kroz ovakav pristup, slamarski radovi postaju izvor inspiracije i osnaživanja za druge žene, pružajuć im mogućnost da se suoče s patrijarhalnim normama i izraze svoje autentično iskustvo.

Primjenjujuć koncept dekonstrukcije na slamarsko stvaralaštvo, možmo analizirati kako se slamarski motivi i simboli koriste za prinošenje određeni ideja i vridnosti. Na primer, geometrijski oblici mogu biti simbol ravnoteže, harmonije el reda, dok biljne i životinjske figure mogu pri-nositi veze sa prirodom, plodnošću el duhovnošću.

Deo 3: Poststrukturalizam i slamarsko stvaralaštvo

Poststrukturalizam⁴ nam pruža teorijski okvir za dekonstrukciju značenja i di-

⁴ Poststrukturalizam je teorijski pristup koji ističe nestabilnost i višeznačnost jezika i simbola, pružajuć prostor za kritičko promišljanje o značenjima koja se konstruišu u umitničkim delima.

skursa u umitnosti.

Primena ovog pristupa na slamarsko stvaralaštvo omogućava nam razmatranje kako se ideologije i moć konstruišu kroz simbole i sadržaj slamarski radova. Slamarski motivi, ko što su geometrijski obrasci, biljne i životinjske figure, mogu se analizirati ko simboli koji prinose specifične ideje i vridnosti. Kroz poststrukturalističku perspektivu, možmo istražiti kako se slamarsko stvaralaštvo odupire binarnim kategorijama, ko što su muško/žensko, prikazujuć složene i fluidne identitete.

Francuski filozof Žak Derrida, je jedan od ključni predstavnik poststrukturalizma. On je definisao dekonstrukciju ko: “Dekonstrukcija je upravo to – pokušaj da se misli ono što nije misljivo, da se kaže ono što nije recivo, da se vidi ono što nije vidljivo.” Ovaj citat iz Deridove knjige “Of Grammatology” naglašava važnost dekonstrukcije ko kritičke metode koja istražuje implicitne pritpostavke i suprotstavlja se ustaljenim diskursima i značenjima.

Kroz poststrukturalističku perspektivu, možmo takođe istražiti kako slamarsko stvaralaštvo odupire binarnim kategorijama, ko što su muško/žensko, prikazujuć složene i fluidne identitete.

Slamarska umitnost mož

poslužiti ko prostor za izražavanje i istraživanje rodne raznolikosti, rušeć ustaljene norme i konvencije. Slamarski radovi mogu prikazivati različite aspekte ženskog iskustva i identiteta, preispitujući tradicionalne pridstave o ženstvenosti i postavljajući nove perspektive.

Kroz poststrukturalistički pristup, slamarsko stvaralaštvo postaje sredstvo za dekonstrukciju značenja, preispitivanje ideologija i moći, te otvaranje prostora za nove interpretacije i razumivanja.

Deo 4: Slamarsko stvaralaštvo i feminističke umitnice

U okviru feminističke analize slamarskog stvaralaštva, treba istać doprinos feministički umitnica ⁵. Primeri umitnica poput [ime umitnice] ili [ime umitnice] pružaju uvid u načine na koje se slamarski radovi koriste ko sredstvo za feminističku agendu. Ove umitnice kroz svoje slamarske radove osnažuju žensko iskustvo, izražavajuć socijalne, političke i ekonomske probleme sa kojima se žene suočavaju.

⁵ Feminističke umitnice su umitnice koje svojim radovima istražuju i izražavaju žensko iskustvo, problematizirajući rodne nejednakosti i društvene norme koje pogađaju žene.

U okviru feminističke analize slamarskog stvaralaštva, važno je istać doprinos feministički umitnica koje kroz svoje slamarske radove pružaju uvid u načine na koje se slamarska umitnost koristi ko sredstvo za feminističku agendu. Ove umitnice ne samo da osnažuju žensko iskustvo kroz svoje radove, već i izražavaju socijalne, političke i ekonomske probleme s kojima se žene suočavaju.

Jedan primer feminističke umitnice koja je istaknuta u kontekstu slamarske umitnosti je Ivana Dulić iz Subatice, koja je poznata po svojim inovativnim slamarskim radovima. Dulićeva u svojim radovima koristi slamu kako bi preispitala konvencionalne norme i uloge koje su nametnute ženama. Kroz svoju umitnost, ona naglašava važnost ženskog

rada i kreativnosti, istovremeno izazivajući patrijarhalne ideje o ženstvenosti. Dučićeva osnažuje žensko iskustvo kroz slamarsko stvaralaštvo.

Drugi primer mož bit umitnica Ksenija Vuković, koja je takođe poznata po svojim slamarskim radovima. Vukovićeva koristi slamu ko sridstvo izražavanja i otpora, ističući pitanja ženskog rada, siromaštva i socijalni nejednakosti. Kroz svoje radove, ona osvetljava teškoće s kojima se žene suočavaju u društvu, postavljajući pitanja o rodnoj pravdi i emancipaciji.

Deo 5: Slamarsko stvaralaštvo u kontekstu Bunjevaca

Da bismo razumeli slamarsko stvaralaštvo u kontekstu Bunjevaca, važno je uzeti u obzir specifičnosti njeve kulture i istorijskog nasleđa. Slamarski radovi Bunjevaca često su vezani za obredne prakse, ko što su venčanja, rođendani, Dužijanica. Uskrs, di se slamarski predmeti koriste ko dekoracija i simbolika. Uključivanje slamarskog stvaralaštva u feminističku analizu Bunjevaca pruža nam uvid u način na koji se rodne dinamike odražavaju u njevoj kulturi i umitnosti.

Zaključak

Slamarsko stvaralaštvo Bunjevaca, kada se posmatra iz feminističke perspektive, postaje mnogo više od folklorne umitnosti. Kroz feminističku kritiku umitnosti, teoriju roda i post-strukturalizam, možmo razumeti slamarske radove ko subverzivnu praksu koja dekonstruiše patrijarhalne narative. Feminističke umitnice unose novu dimenziju u slamarsko stvaralaštvo, pružajući platformu za izražavanje ženskog iskustva i otpora prema rodno uslovljenim ulogama.

Kroz analizu slamarskog stvaralaštva Bunjevaca, možmo bolje razumeti kompleksne veze između kulture, umitnosti i roda.

tekst i foto:
Sandra Iršević

Izvori:

Butler, J. (1990). Rod i performativnost. U: Problemi roda: feminizam i subverzija identiteta, ur. B. Prelević, 25-48. Beograd: Ženske studije.

Irigaray, L. (1985). *Speculum of the Other Woman*. Ithaca: Cornell University Press.

Davis, W. (2007). *Feminizam i umetnost: povratak na umetnicu*. U: *Feministička teorija: od koncepta do akcije*, ur. B. Holmes,

158-176. Beograd: Izdavačka kuća.

Smith, L. (1999). *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. London: Zed Books.

Griselda, P. (1999). *Naivna umetnost i žene umetnice*. U: *Umetnost i ženska uloga*, ur. K. Jović, 73-95. Beograd: Ženske studije.

Derrida, J. (1967). "De la grammatologie" (*Of Grammatology*), Les Éditions de Minuit.

Butler, J. (1990). "Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity", Routledge.

Gayatri, S. (1988). *Kritika zapadnog feminizma: postk Johnson, A. (2015). Feministička kritika umetnosti i dekonstrukcija patrijarhalnih narativa*. U: *Feminističke perspektive u umetnosti i kulturi*, ur. M. Petrović, 87-105. Beograd: Izdavačka kuća.

Davis, W. (2007). *Feminizam i umetnost: povratak na umetnicu*. U: *Feministička teorija: od koncepta do akcije*, ur. B. Holmes, 158-176. Beograd: Izdavačka kuća.

Smith, L. (1999). *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. London: Zed Books.

Nočlin, L. (1971). "Why Have There Been No Great Women Artists?" u *Women, Art, and Power and Other Essays*, Harper & Row Publishers.

Čila je zvizda Zoološkog vrta Palić

Jedan od najlipši zoološki vrtova u zemlji bogatiji je za nekoliko novi životinja, tačnije prinova.

Rič je o mladunčetu zlatnog agutija, Čila, i ženka eland antilope. Čila i Fiona već su postali miljenici posetilaca, ono što je interesantno je i da se prvi put u Srbiji u nikom od zoološki vrtova na svit dođe mladunče zlatnog agutija.

Ova vrsta se teško razmnožava u zatočeništvu i zatvorenom prostoru, te je rođenje ovog mladunčeta uspih za Zoo vrt Palić. Mladunče je već miljenik posetilaca, a ima i svoje usvojitelje.

Podsica na morske prasiće, al zbog sjajne dlake, koja se prisijava na suncu, nazivaje se zlatni aguti. Zadnji dio leđa je naran-

džaste boje el crvene, koje se priliva na suncu. Mladunče se zove Čila, što u privodu znači zvizda.

“Ono što je jedinstveno, Zoološki vrt Palić jedini ima ovu vrstu životinje. Interesantno je i to što je ovaj par upravo dobio i svoje prvo mladunče. Čila je i zvizda našeg vrta. Rič je vrsti koja pripada glodarima i rane se različitim zrnevljem. Vode poriklo iz Južne Amerike, a karakteriše ji i to da jedini ima je moć da razbiju ljusku brazilskog oraja”, kazla je Jelena Toljagić, koordinator obrazovni aktivnosti Zoološkog vrta Palić.

Jačina njevih zuba, pokazuje i njihovu snagu. Zlatni aguti najviše vole da idu brazilске oraje. Kada ranu ima je u izobilju, oraje zakopavaju i skladište u zemlju. Dostižu težinu do nekoliko kilograma. Inače, zlatni aguti su monogamna vrsta, s tim da mužjak i ženka spavaje u odvojenim kućicama.

“Rič je o glodarima, pa samim tim su veoma otporni i ne treba jim tušta da se održavajuje.

Međutim, teško se razmnožavanje i zatočeništvu.

Par se sparuje za cio život. To je isto problematično, da se pronađu kompatibilne jedinke da se razmnožavaju. Oni ne podnose pripadnike iste vrste na svojoj teritoriji”, reko je Marko Lazić, veterinar Zoološkog vrta Palić.

Čila će uskoro biti izmištena, al da će ostat u Zoološkom vtu Palić el će je razmenit za niku drugu životinju sa zoološkim vrtovima u Srbiji. Prošle godine u vrtu je usvojeno 25 životinja.

Početak godine u Zoološkom vrtu Palić uvik je rezervisan za rođenje mladunaca iz reda biljijeda. Tako je 11. januara na svit došla i ženka eland antilope, po imenu Fiona.

“Veoma razdragana i vesela, brzo se navikla na spoljašnji ispust i na društvo svoji roditelja. Kad po-

raste, praviće društvo mužjaku Frenku, koji je stigo iz BEO ZOO vrta. Kako oni nisu u krvnom srodstvu, biće idealan par, objašnjava naše sagovornici.

Eland antilope živi u savanama i ravninama istočne i južne Afrike. To je druga po veličini antilopa na svetu. Glavna karakteristika su jim dugi i zašiljeni rogovi koji se uvijaje oko svoje ose. Od sredine leđa, prema stomaku, spuštaje se bile pruge. Mužjaci tokom života, dobijaje veliki podbradak, koji je jedno od sekundarni obilježja

polova.

Kod eland antilopa Zoološkog vrta Palić, tvrde stručnjaci, mož se uočiti razlika izmed polova, prija

svoga po razliki u muskulaturi, di mužjaci u dostizanju potpune telesne zrilosti imaju znatno krupnije tilo.

Tekst i foto: S.I.

PROMOCIJA BUNJEVAČKOG KALENDARA I TRADICIONALNA ČAJANKA

U utorak, 14. marta 2023. godine, UG Bunjevačko kolo je bilo domaćin promocije tridesetog po redu Bunjevačkog kalendara u izdanju BKC Subotica. O "lektiri koja se čita tokom cile godine", kako su nazvali kalendar, govorili su bibliotekar Mile Tasić i Miroslav Vojnić Hajduk iz Subatice.

Kako kalendar na svojim stranicama sadrži književne tekstove na bunjevačkom jeziku, svoje pisme štampane u kalendaru

pročitala je Aleksandra Medurić Kalčan ko redovni saradnik kalendara.

Program promocije kalendara muzički je uobličen nastupom mladog violiniste Stefana Ivetića.

Kako se, po tradiciji godišnji manifestacija Bunjevačkog kola, pridsta-

vljanje kalendara uobliči korizmenom čajankom ko prigodnim koktelom, domaćica čajanke, po desetput za redom, Zlata Marković je, uz odabrane čajeve, sa gostima je podijela znanja i iskustva o biljnim etarskim uljima i njihovoj praktičnoj primeni.

Uz šoljicu čaja gosti Bunjevačkog kola imali su priliku pogledati prigodne izložbe slamarski uskršnji radova i najmlađe kreativne sekcije udruženja.

UG "Bunjevačko kolo" Sombor

IN MEMORIAM

Marija Horvat

(1945-2023)

U Subatici je preminila i saranjena **Marija Horvat**, izmed ostalog i dugogodišnja saradnica „Bunjevački novina“.

Rođena je 1945. godine u Ale-

ksa Šantiću, ditiinjstvo joj je bilo vezano za salaš, a lipa pisana rič i slika bili su njezin izbor kroz život. Objavila je tri zbirke pisama, 1995. godine „Leptirica“, 2004. godine „Ljubavi litalice“, a 2013. godine „Poetska duša“. Knjiga „Promaja u pendđerima vrijeme“ virovatno je najpripoznatljivije, a drugo izdanje je objavljeno 2020. godine.

Svoje priloge, kako kroz tekst, tako i kroz fotografije, objavljivala je kroz prvi 65 brojova „Bunjevački novina“. Kako je divanila, nije bila novinar, al se svoji tekstova nikad nije stidila, a najdraže su joj bile prilike kad je divanila s ljudima sa salaša:

„Taj period pamtim po ispu-

njenošću u susritu s ljudima koji su kadgod imali tušta komšija oko salaša, a tad su mi divanili da imaje samo rpe zemlje na mistima di su bili salaši. Pamtim i da su me svudak lipo dočekali, na Verušiću, Bikovu, Tavankutu... Samo jedared sam doživila da me sagovornik nije primio“, sičala se Marija u tekstu objavljenom za prošlogodišnji jubilej – 200 brojova naši novina, pa je dodala: „Volila sam ljude, oni su mi “otvarali dušu”. To su mi bile najlipše teme, kako za tekstove, tako i za fotografije koje su često ukrašavale naslovne stranice “Bunjevački novina”, pa i “Tandrčka“.

Marija Horvat je saranjena na Kerskom groblju u Subatici.

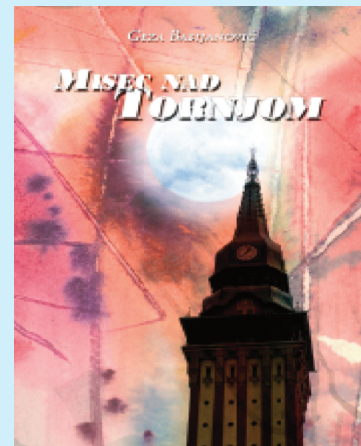
1.000 dinara

500 dinara

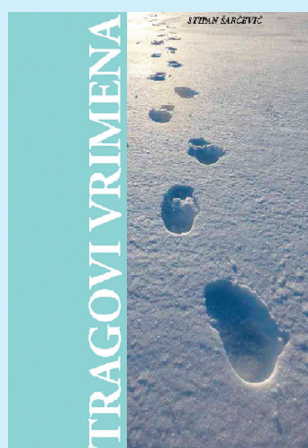
2.000 dinara

350 dinara

350 dinara

350 dinara

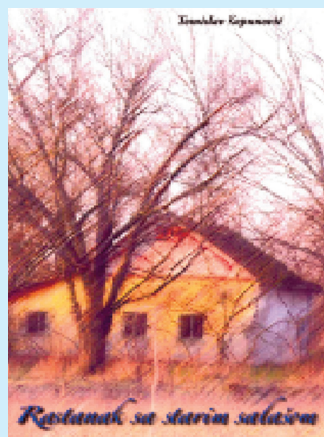
600 dinara

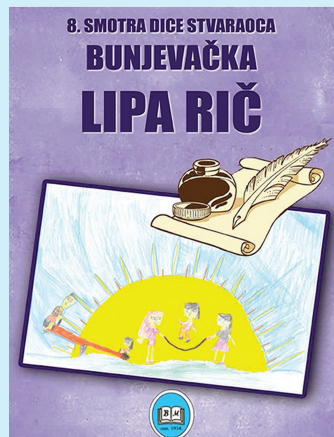
300 dinara

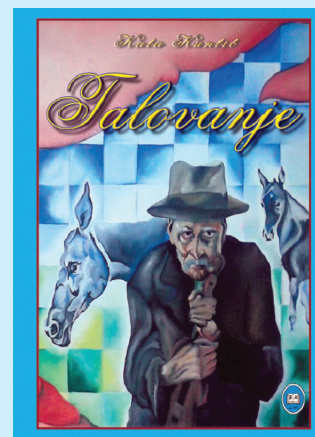
200 dinara

300 dinara

200 dinara

500 dinara

OSTALA IZDANJA

“Put nade” - Ivan Bašić Palković Didan - 150 dinara

“Istinu tražim” - Ivan Bašić Palković Didan - 150 dinara

“Dida pripovijadaj mi” - Ivan Bašić Palković Didan - 300 dinara

“Ispod starog bagremara” - Geza Babijanović - 250 dinara

“Horske kompozicije” - Bela Tikvicki - 150 dinara

“Istorija Bunjevaca, Šokaca i bosanskih franjevaca” - p. Bernandin Unyi OPM. - 500 dinara

Суботица
Szabadka
Subotica

Покрајински секретаријат
за културу, јавно информисање
и односе с верским заједницама

Novine u Zoološkom vrtu Palić

